

DIPLOMATIE. Het beeld dat een land in het buitenland krijgt, wordt niet alleen gegeven door zijn culturele prestaties, zijn kunstpatrimonium, zijn handelsrelaties e.d.m., doch vaak en meestal door zijn diplomatieke vertegenwoordiging. In het verleden was die vertegenwoordiging hoofdzakelijk het privé-domein van de adel. Ook heden ten dage is die stand nog in aanzienlijke mate in onze diplomatie vertegenwoordigd. Aangezien de adel in België zelden of nooit Vlaamsgezind was, ligt het voor de hand dat ons land in het buitenland het etiket heeft gekregen van Franstalig land. Van het bestaan van een Vlaams probleem in België en de daaruit gegroeide V.B. kreeg de vreemdeling in het buitenland geen kennis. Indien dit toch gebeurde, dan geschiedde het hoofdzakelijk door de inspanningen van de Vlamingen zelf, die door hun geschriften hun eigen ambassadeurs moesten zijn of door massale Vlaamse acties die via de persagentschappen in de buitenlandse kranten beschreven werden, zij het dan dat ook deze berichtgeving vaak tekort schoot door het feit dat die agentschappen hun licht opstaken bij het officiële Belgische „establishment”. Zelfs nu nog laat de voorlichting te wensen over. Het is b.v. een feit dat de Belgische diplomaten voor eigen gebruik uitvoerige documentatie van bevoegde zijde hebben ontvangen over de staats hervorming die tussen 1968 en '71 ingevolge de grondwetsherziening plaatsgreep. Te betreuren valt echter dat de buitenlander zelf over dit alles geen enkele voorlichting krijgt. Inbel, de Belgische Rijksdienst voor Voorlichting, die tot nog toe op dit punt in gebreke bleef, heeft beloofd dit probleem grondig aan te pakken. In samenwerking met het Ministerie van Buitenlandse Zaken ligt hier een vruchtbaar terrein braak om via de ambassades en consulaten aan voorlichting in den vreemde te doen.

Dat de rol van de adel in de diplomatie thans minder belangrijk is, kan men beschouwen als het gevolg van de taakverandering van de diplomaten en van de voortschrijdende massificatie van de communicatiemedia. Immers, waar eertijds de diplomatieke functie vooral een honorifiek karakter had en omgeven was door een floers van geheimzinnigheid, heeft zij door het intense verkeer van mensen en goederen, door het groeiend handelsverkeer een democratisering ondergaan en in een zekere mate aan waarde ingeboet, doordat buiten de traditionele diplomaat meer en meer een beroep wordt gedaan op specialisten die afgevaardigd worden naar internationale organisaties, zoals de Europese Economische Gemeenschap (EEG), de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO), enz. Anderzijds is er ook inzake nieuwsgaring en -verspreiding een democratisering ingetreden, zodat de massa via andere bronnen zelfs over de meest geheime diplomatieke samenkomsten nieuws kan ontvangen. Wat vroeger totaal gesloten bleef, vertoont thans barsten of wordt zelfs gedeeltelijk opengesteld om de massa voor te lichten.

De beschouwingen inzake de verandering in de rol van de diplomaat, de samenstelling van de diplomatie, alsmede de gewijzigde toestanden met be-

trekking tot de communicatiemedia zijn noodzakelijk om beter de Vlaamse afwezigheid in de diplomatie en de toestanden op taalgebied in de Belgische diplomatie te begrijpen met betrekking tot de voorlichting van het buitenland over de Belgische toestanden.

1. SITUATIE OP BUITENLANDSE ZAKEN.

Het probleem van de diplomatie kan niet los behandeld worden van dat van het hoofdbestuur van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Zowel de buitenlandse dienst als het hoofdbestuur te Brussel zijn immers met elkaar vervlochten, doordat de diplomaten niet onafgebroken op hun post in het buitenland zijn, doch regelmatig naar het hoofdbestuur worden teruggeroepen om dan na enkele jaren naar het buitenland terug te keren. Dit brengt met zich mee dat men voor de beoordeling van de Vlaamse aanwezigheid in de diplomatie deze laatste niet stricto sensu moet beschouwen, doch ook het aantal diplomaten moet tellen dat na terugroeping naar Brussel, eigenlijk boventallig, macht blijft uitoefenen in het hoofdbestuur van het ministerie. Een dergelijke toestand vervalst zowel de verhoudingen in de diplomatie als in het hoofdbestuur. De strijd voor de vervlaamsing van de diplomatie is in het parlement begonnen na de Tweede Wereldoorlog, toen de eigenlijke taaltoestanden naar aanleiding van de bespreking van de begroting van het Ministerie van Buitenlandse Zaken aan de kaak werden gesteld. Sommige Vlaamse parlementariërs dreigden de begroting van het Ministerie niet te zullen goedkeuren, indien het jaar daarna de taaltoestand niet verbeterd werd. De minister van Buitenlandse Zaken verklaarde elk jaar dat de taaltoestand tegen het volgend jaar verbeterd zou zijn. De parlementariërs keurden dan het budget goed, zonder dat er veel veranderde. Een grote verdienste in de vernederlandsing van de openbare diensten in het algemeen en van de diplomatie in het bijzonder heeft ongetwijfeld de Gentse parlementariër G. van den Daele, die met interpellaties, parlementaire vragen en brochures de aandacht van de Vlaamse publieke opinie wakker schudde (o.m. De achterstand en de minderwaardige behandeling der Vlamingen in de Belgische administraties).

2. EERSTE MAATREGELLEN SINDS 1952. De eerste maatregelen dateren van 1 maart 1952, toen bij in de ministerraad overlegd Koninklijk Besluit gedurende een periode van vier maanden de mogelijkheid geboden werd om buitengewone aanwervingen te doen teneinde in het Ministerie van Buitenlandse Zaken het taalevenwicht te herstellen. Van deze mogelijkheid werd jammer genoeg slechts eenmaal gebruik gemaakt, en wel ten voordele van een Franstalige medewerker van het paleis van de Koning. Het heeft tot 1965 geduurd, eer deze man weer op de Franse taalrol werd geplaatst.

Ondertussen moet echter geconstateerd worden dat het Koninklijk Besluit van 1 maart 1952 geen enkel resultaat voor de Vlamingen opleverde. De toestand was kenschetsend voor het Departement van Buitenlandse Zaken, dat zich in zekere mate boven wetten en reglementen verheven voelde. Zo heeft het niet alleen tot 1954 en '56 geduurd, eer de ambtenaren van de kanselarij en de diplomaten een bepaald statuut kregen, maar ook sinds 1932 heeft het departement zich onttrokken aan de taalwet en weigerde het zijn ambtenaren in te delen

op taalrollen. Op 24 december 1953 velde de Raad van State toen een arrest, volgens hetwelk de taalwet van 1932 wèl van toepassing was op het Departement van Buitenlandse Zaken (Parlementaire Handelingen, Senaat, zitting van 18 maart 1965, p. 1136 en 1139).

In 1956 ontstond de Vlaamse Volksbeweging (VVB) en in 1957 het Verbond van het Vlaams Overheidspersoneel. Vooral het VVO trok ten strijde tegen de wantoestanden op taalgebied bij de overheidsdiensten en vooral ook bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken. In mei 1958 reeds legde de minister van Buitenlandse Zaken een ontwerp van Koninklijke Besluit aan de Ministerraad voor, dat in feite de bedoeling had een taalevenwicht in de diplomatie tot stand te brengen door onjuiste inschrijvingen op de Nederlandse taallijst. Volgens dit ontwerp was het voldoende in het Vlaamse land geboren te zijn (jus soli) om ingeschreven te worden op de Nederlandse taallijst, zonder dat het noodzakelijk was Nederlands te kennen. De Ministerraad keurde dit besluit goed, doch ingevolge het verzet van Vlaamse zijde (VVO) werd het nooit gepubliceerd. Het werd voorlopig begraven; nadat de liberalen in november 1958 in de regering kwamen, heeft men in 1961 nog wel geprobeerd het op te graven, doch dank zij het volgehouden Vlaams verzet werd ervan afgezien.

3. DE WET-FAYAT EN DE FAYAT-BOYS.
Er moest dan ook iets voor de Vlamingen gedaan worden en zo kwam op 6 april 1962 de zgn. wet-Fayat tot stand betreffende de tijdelijke en uitzonderingsmaatregelen voor de indienststelling, ter bevordering van het taalevenwicht in de afdeling Buitenlandse Dienst van het Ministerie van Buitenlandse Handel, van agenten van de derde en vierde administratieve klasse. Krachtens deze wet werd het mogelijk voor de Vlamingen, wel of niet in overheidsdienst om, na geslaagd te zijn voor een examen, rechtstreeks benoemd te worden in de vierde en derde administratieve klasse van de diplomaten. Er werden 50 betrekkingen voor Vlaamse kandidaten opengesteld. De aanwerving geschiedde niet zonder moeilijkheden en bij de eerste proef kon men op die wijze 23 kandidaten benoemen. Gelet op het feit dat het vereiste aantal niet was bereikt, werd de wet van 1962 verlengd door die van 18 maart 1965 en 5 januari 1971.

Het heeft dus ongeveer tien jaren geduurd, alvorens het gestelde doel bereikt werd. De diplomaten die op die wijze in de diplomatie kwamen, werden Fayat-boys genoemd. Sommigen beweren dat men de Vlamingen heeft willen ontmoedigen en dat men te streng was bij het examen. Anderen, waaronder de minister van Buitenlandse Zaken zelf, wijten de aanwervingsmoeilijkheden aan de omstandigheid dat de gegadigden 40 of 45 jaar moesten zijn om te kunnen deelnemen aan het examen en dat men op die leeftijd doorgaans reeds een loopbaan in de maatschappij heeft opgebouwd en men om familiale redenen vaak terugschrikt voor mutaties in het buitenland, die nu eenmaal het lot zijn van de diplomaten (Parlementaire Handelingen, Senaat, zitting 18 maart 1965, p. 1141). Eén feit is zeker, nl. dat het enthousiasme dat ongetwijfeld aan Vlaamse zijde voor deze uitzonderlijke rekruteringswijze bestond en dat resulteerde in het grote aantal kandidaten voor de eerste proef, bij de latere proeven geleidelijk in dalende lijn ging. Wat er ook

van zij, het kan niet betwist worden dat deze wet een gunstige invloed heeft gehad inzake de aanwezigheid van de Vlamingen in de diplomatie. Het hoeft nauwelijks te worden gezegd dat de wet van 1962 op grote weerstand van de Franstaligen, zowel binnen als buiten het parlement, is gestuit. Deze weerstand nam sterk af of bestond zelfs niet meer tegen de wetten van 1964 en '71 en dit werd door minister Fayat zelf vastgesteld (Parlementaire Handelingen, Senaat, zitting 10 maart 1964, p. 1025-1026). Misschien was het afnemen van de weerstand te danken aan het betrekkelijk succes van de wetten.

4. TAALWET VAN 1963 EN INCIDENTEN.

Om alle moeilijkheden met Buitenlandse Zaken te ondervangen heeft de wetgever bij de laatste taalwet van 2 augustus 1963 bepaald dat de buitenlandse diensten zo moesten worden georganiseerd dat het Belgisch publiek zonder moeite in het Frans of in het Nederlands te woord gestaan kon worden en dat de functies voor de gezamenlijke buitenlandse diensten op alle trappen van de hiërarchie in gelijke mate moesten worden verdeeld over de Nederlandse en de Franse taalrollen. Bovendien moesten de titularissen een behoorlijke kennis van de tweede landstaal (Nederlands of Frans) hebben en moest de wet op 1 september 1968 volledig in werking zijn (artikel 47 van het Koninklijk Besluit van 18 juli 1966 inzake coördinatie van de wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken).

Deze wet was amper één jaar oud, of er deed zich een nieuw incident voor bij het departement van Buitenlandse Zaken. Bij arrest van 14 december 1964 van de Raad van State, werd de benoeming van 46 diplomaten (30 Franstaligen en 16 Nederlandstaligen) vernietigd, omdat ze niet steunde op een bestaande personeelsformatie. Hieruit bleek dat het departement nooit een personeelsformatie had opgesteld. Het beroep werd bij de Raad van State ingesteld in 1958 en gedurende vijf jaren liet het departement na het dossier ter beschikking van de Raad van State te stellen. Toen op 14 december 1964 het vernietigingsarrest door de Raad van State werd geveld, baarde dit opzien. Vele van de diplomaten wier benoeming was vernietigd, stonden op het punt opnieuw te worden bevorderd. De parlementsverkiezingen van mei 1965 stonden voor de deur. Nog vóór de parlementsontbinding werd op voorstel van de regering, na heftige debatten in Senaat en Kamer, een wet goedgekeurd waarbij van alle door de Raad van State vernietigde benoemingen de nietigheid kwam te vervallen. De stemming hierover had plaats in de Kamer van Volksvertegenwoordigers op 7 april 1965. Zo werd een door het hoogste administratief rechtscollege geveld arrest door een maatregel van de wetgevende macht ongedaan gemaakt, wat in de Belgische geschiedenis nog nooit was gebeurd. Daarna stelde het departement ook orde op zaken met betrekking tot de personeelsformatie, nadat het daarvoor had moeten aanvaarden dat de taalwet ook op het Departement van Buitenlandse Zaken van toepassing was en nadat de wetgever van 1963 in de taalwet een apart hoofdstuk aan het Departement van Buitenlandse Zaken had gewijd en uitdrukkelijk had bevestigd dat de wet ook daar van kracht was. Men kon dus hopen dat men naar normale toestanden zou evolueren en dat, zoals de taalwet het voorschreef, het taalevenwicht op alle trappen van de hiërarchie, zowel in het hoofdbestuur als in de

diplomatieke diensten op 1 september 1968 een feit zou zijn. Nog op 18 maart 1965 had de minister van Buitenlandse Zaken in de Senaat verklaard dat in de eerste administratieve klasse het Vlaamse aandeel van 15 procent in 1961 tot 30 procent was opgelopen en in de tweede klasse van 14 tot 17 procent (Parlementaire Handelingen, Senaat, 18 maart 1965, p. 1142); toch stond hij sceptisch ten opzichte van het bereiken van het volledig evenwicht tegen 1 september 1968 (Parlementaire Handelingen, Kamer, zitting 6 april 1965, p. 8).

5. EVOLUTIE ONDER MINISTER HARMEL.

Toen Minister Harmel het Departement van Buitenlandse Zaken overnam, beweerde hij vast besloten te zijn tegen de door de wet gestelde datum het taalevenwicht te bereiken. Eind 1968 publiceerde hij inderdaad een bulletin, waaruit bleek dat aan de voorwaarden van de taalwet inzake taalevenwicht was voldaan. In de pers en van officiële Vlaamse zijde drukte men zijn tevredenheid uit. De VVO en de VVB publiceerden begin 1969 evenwel een gemeenschappelijk memorandum waarin werd gezegd dat het door de minister gepubliceerde bulletin schijn was en dat hij slechts een papieren evenwicht had gezocht. Het bleek dat de minister diplomaten uit het buitenland had teruggeroepen of diplomaten die werden hun kennis van het Nederlands te bewijzen. Deze diplomaten werden als boventalligen (niet voorkomend op de personeelsformatie) in het hoofdbestuur tewerkgesteld of op een tijdelijke personeelsformatie „bevroren”. In bedoeld memorandum zijn de namen te lezen van alle ambtenaren, zowel die tot de binnenlandse afdeling als die tot de buitenlandse behoren. Zo werd er in de buitenlandse afdeling een evenwicht tot stand gebracht met dit voorbehoud dat de verdeling volgens de belangrijkheid der posten tussen Nederlandstaligen en Franstaligen te wensen overliet.

Wat de binnenlandse afdeling betrof, was er eveneens taalevenwicht volgens de personeelsformatie, doch daarnaast geschiedde de feitelijke machtsuitoefening door teruggetrokken Franstalige diplomaten en diplomaten die op een tijdelijke personeelsformatie ondergebracht waren. Bedoeld gemeenschappelijk memorandum van VVB en VVO is te vinden in Het Nieuw Klimaat, Orgaan van het Verbond van het Vlaams Overheidsperoneel van juni 1971. Hierin werd protest aangetekend tegen het feit dat er nog niet veel veranderd was, sinds het VVO in 1963 zijn memorandum had gepubliceerd. Indien er in de buitenlandse afdeling iets veranderd was dan waren de geest en ook de feitelijke gegevens in de binnenlandse afdeling dezelfde gebleven.

De VVB en het VVO stelden vast dat:

- 1) nog geen derde van de leidende functies in handen was van Nederlandstaligen;
- 2) de Franstaligen in deze functies overheersten en dat ze bovendien fanatiek waren, omdat ze niet weer naar een buitenlandse post gezonden werden wegens gemis aan kennis van het Nederlands;
- 3) de toestand het ergst was in de Algemene Directie van de Politiek, waar burggraaf Davignon de scepter zwaaide en het beleid bepaalde;
- 4) behalve in de Algemene Directie der Kanselarij en der Betwiste Zaken, waar de toestand in evenwicht was, de Franstaligen in hoge mate overheersten in:

– secretariaat-generaal en diensten	7 N	17 F
– algemene directie van de administratie	7 N	19 F
– algemene directie van de politiek	4 N	21 F
– algemene directie van buitenlandse economische betrekkingen . .	10 N	13 F
Totalen . . .		28 N 70 F

Uit deze cijfers bleek dat het papieren evenwicht in grote mate verschilde van de werkelijke toestand. De drukgroepen hielden dan ook vol dat het evenwicht slechts bereikt kon worden:

1) indien de personeelsformatie overeenkwam met de werkelijke aanwezigheid van ambtenaren en indien er evenwicht was tussen de taalrollen;

2) indien er in de diplomatie een gelijke verdeling was tussen de taalrollen, rekening houdend met de belangrijkheid van de posten, en indien elke taalgemeenschap in elke post evenredig was vertegenwoordigd;

3) indien het imago van België in het buitenland niet vertekend werd. België kon er alleen maar bij winnen, wanneer de vreemdeling een juiste kijk kreeg op zijn etnische verscheidenheid en zelfs op het bestaan van een Vlaamse en ook Waalse beweging;

4) indien het Nederlands een werkelijke bestuurs taal werd en indien het Nederlands diploma in de administratie werd gezien als de voltooiing van de vernederlandsing van het onderwijs van laag tot hoog.

De Vlaamse ontvoogdingsstrijd was immers niet alleen een kwestie van cijfers, doch ook van waarden.

6. DIENST ONTWIKKELINGSSAMENWERKING. Deze beschouwingen zouden hier afgesloten kunnen worden, ware het niet dat sinds 1971 ook de ontwikkelingssamenwerking in het Departement van Buitenlandse Zaken werd ingeschakeld, doch sinds november 1972 beheerd door een staatssecretaris. Het is dan ook niet zonder belang zeer bondig enkele gegevens te verstrekken over die nog jonge tak van de dienst, waar de toestand eveneens zeer ongunstig is. Het heeft Vlaamse verenigingen zoals VVO, VVB en andere ontstemd te moeten constateren dat ook jonge diensten aan de oude kwalen lijden. Daarom werden reeds verschillende moties door genoemde verenigingen aangenomen om ook de ontwikkelingshulp te splitsen, zodat iedere cultuurgemeenschap zijn eigen beleid zou kunnen voeren inzake ontwikkelingssamenwerking. Ook de Vlaamse journalisten publiceerden in het najaar van 1970 een memorandum in verband met de ontwikkelingssamenwerking en vroegen gedegen en objectieve informatie ter zake.

Hier volgen dan nog zeer in het kort de grieven op taalgebied, zoals ze te vinden zijn in het jaarverslag van het VVO over het dienstjaar 1970-'71:

1) In het centraal bestuur is de toestand na veel strijd verbeterd tot ± 60 Franstaligen tegen ± 40 Nederlandstaligen;

2) het Algemeen Bestuur voor Ontwikkelingssamenwerking voert zijn beleid bijna uitsluitend in Franstalige landen, waar centra en kernen voor ontwikkelingssamenwerking met de hulp van zendingsgelastigden tot stand komen. Het hoeft dan

ook niet gezegd dat hier alles vrijwel uitsluitend eentalig Frans is;

3) de verhouding bij het coöperatiepersoneel dat in het buitenland vertoeft, is 20 procent Nederlandstaligen tegen 80 procent Franstaligen;

4) wat de bursalen betreft, d.w.z. leerlingen en studenten die in België een studiebeurs ontvangen, is de verhouding 95 procent Franstaligen tegen 5 procent Nederlandstaligen.

Aan deze toestanden wenst men van Vlaamse zijde een eind te maken. Meer en meer vindt de gedachte ingang dat dit alleen maar mogelijk is door splitsing der diensten, eigen fondsen in verhouding tot de bevolking en een eigen beleidsorgaan.

ROBERT VANDEZANDE